VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTO

Lausunto

10.2.2016 Dnro 8/61/16

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Viite: Lakivaliokunnan asiantuntijapyyntö 5.2.2016

Asia: Valtakunnansyyttäjänviraston lausunto hallituksen esityksestä HE 1/2016 vp

Pyydettynä lausuntona Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää seuraavaa.

Valtakunnansyyttäjä on antanut 30.11.2015 lausunnon tässä asiassa oikeusministeriön hallitusesitysluonnoksen OM 28/41/2015 johdosta. Valtakunnansyyttäjällä ei ole ollut huomautettavaa luonnoksen johdosta.

Hallituksen esitys on hyvin kirjoitettu ja antaa selkeän kuvan päiväsakkojen ja rikesakkojen rahamäärien merkityksestä rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessa. Hallituksen esityksessä on avoimesti kuvattu esityksen keskeinen syy: julkisen talouden sopeutusohjelma ja siihen liittyvä tavoite lisätä valtion sakkotuloja. Kriminaalipoliittisia perusteita muutosehdotuksille ei juuri ole esitetty. Tämä on hyvin poikkeuksellinen lähtökohta rangaistusjärjestelmää koskevalle uudistukselle.

Ehdotettu uudistus voi johtaa rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen kannalta eräisiin kohtuuttomilta tuntuviin tilanteisiin. Esimerkiksi sakkorangaistus saattaa tuntua vähävaraisesta henkilöstä ankarammalta rangaistukselta kuin ehdollinen vankeusrangaistus, jos sakotettu ei kykene maksamaan sakkoaan ja se muunnetaan vankeudeksi. Myös sakkorangaistuksen kokonaisrahamäärä saattaa muodostua kohtuuttoman paljon suuremmaksi kuin rikesakko sellaisessa rajatapauksessa, jossa hyvätuloinen kuljettaja ylittää suurimman sallitun ajonopeuden juuri niin paljon, ettei rikesakkorangaistus ole mahdollinen.

Yhteisösakon asteikon korottamisen perustelut ja uuden asteikon soveltamistarkoitus kaipaisivat lisäperusteluja. Sakkorangaistusten kohdalla sakon kokonaisrahamäärän suureneminen johtuu siitä, että päiväsakkojen rahamääriä korotetaan. Päiväsakon rahamäärä riippuu sakotetun maksukyvystä, mutta ei rikoksen vakavuudesta. Esityksessä on sivulla 22 todettu, että tarkoituksena ei ole, että eri rikoksista määrättävien päiväsakkojen lukumäärät merkittävästi muuttuisivat. Sakkorangaistusten kokonaisrahamäärät kasvavat siis päiväsakkojen rahamäärien korotusten johdosta. Sakkorangaistusten kokonaisrahamäärät eivät kasva siitä syystä, että rangaistuksia tulisi mitata ankarammin tuomitsemalla nykyistä enemmän päiväsakkoja.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Telekopio	Sähköpostiosoite
Albertinkatu 25 A	PL 333			
00180 Helsinki	00181 Helsinki	029 562 0800	029 562 0888	vksv@oikeus.fi

Yhteisösakon osalta esityksessä on sivulla 21 todettu, että yhteisösakon rahamäärä vahvistetaan muun muassa oikeushenkilön taloudellisen aseman mukaan. Sivulla 25 on todettu, että yhteisösakko mitataan ja mittaamisperusteet suhteutetaan nimenomaan suhteessa käytössä olevaan asteikkoon. Osaksi yhteisösakon rahamäärän korottamista on perusteltu yleisellä rahan arvon alentumisella, s. 12. Yhteisösakon määräämisperusteita ei ole esitetty muutettavaksi muuten kuin asteikon osalta, s. 17.

Yhteisösakon mittaamisperusteista on säädetty rikoslain 9 luvun 6 §:ssä (743/1995). Yhteisösakon rahamäärä vahvistetaan oikeushenkilön laiminlyönnin laadun ja laajuuden tai johdon osuuden sekä oikeushenkilön taloudellisen aseman mukaan. Asiassa arvioidaan siis toisaalta laiminlyöntiä ja toisaalta oikeushenkilön taloudellista asemaa. Laiminlyönnin laadun ja sakotettavan maksukyvyn vaikutusta yhteisösakon rahamäärään ei kuitenkaan ole mahdollista esittää samalla tavalla yksiselitteisesti kuin sakon kokonaisrahamäärän muodostumista päiväsakkojen lukumäärästä ja päiväsakon rahamäärästä. Yhteisösakon mittaamista on kuvattu säännöksen 2 ja 3 momentissa ja säännöstä koskevassa hallituksen esityksessä HE 95/1993. Sanotun hallituksen esityksen mukaan periaatteellisena lähtökohtana on, että laiminlyönnillä ja oikeushenkilön taloudellisella asemalla olisi suunnilleen sama painoarvo yhteisösakon suuruutta määrättäessä.

Korkein oikeus on antanut asiaa koskevia ennakkopäätöksiä KKO 2008:33, 2009:1, 2013:56 ja 2014:20. Viimeksi mainitussa ratkaisussa on kappaleessa 35 todettu, että ensin arvioidaan laiminlyönnin laatua ja laajuutta. Kappaleessa 38 on todettu, että taloudellista asemaa koskevan arvioinnin tarkoituksena on selvittää yhtiön taloudelliset edellytykset selvitä yhteisösakon maksamisesta. Kappaleessa 47 korkein oikeus on arvioinut, että yhtiön taloudellinen kantokyky kestää tuntuvan yhteisösakon tuomitseminen ja että yhteisösakko voidaan määrätä laiminlyönnin laadun ja laajuuden perusteella.

Lain valmisteluasiakirjoissa annettava soveltamisohje yhteisösakon asteikon korottamisen vaikutuksesta yhteisösakon mittaamiseen olisi nykytilanteessa edellä mainituista syistä toivottava. Oikeusohjeessa olisi mahdollista esittää lainsäätäjän tarkoitus. Tavoitellaanko yhteisösakon asteikon korottamisella sitä, että tuomittavat yhteisösakot ovat uuden lain nojalla kolme kertaa ankarampia kuin voimassa olevan lain nojalla? Jos tätä tavoitellaan, niin korostuuko uudessa laissa oikeushenkilön taloudellisen aseman painoarvo laiminlyönnin laatuun ja laajuuteen nähden vastaavalla tavalla kuin sakkorangaistusten kokonaisrahamäärien kohdalla? Vai onko olemassa perusteita arvioida myös laiminlyönnin laatua ja laajuutta nykyistä ankarammin, jotta yhteisösakko voidaan määrätä kolme kertaa suuremmaksi kuin nykyisin?

Käyntiosoite	**Postiosoite**	**Puhelin**	**Telekopio**	**Sähköpostiosoite**
Albertinkatu 25 A	PL 333			
00180 Helsinki	00181 Helsinki	029 562 0800	029 562 0888	vksv@oikeus.fi

Esimerkiksi voimassa olevan lain nojalla on voitu määrätä saman suuruinen, vaikkapa 30.000 euron, yhteisösakko työturvallisuusrikoksesta pienelle yhtiölle ja suurelle yhtiölle. Pienen yhtiön kohdalla laiminlyönti on voinut olla hyvin vakava, mutta suuren yhtiön kohdalla huomattavasti vähäisempi. Laiminlyönnin laatu ja oikeushenkilön taloudellinen asema ovat siten vaikuttaneet eri tavoin eri yhtiöille määrättyihin yhteisösakkoihin. Lainsoveltamista helpottaisi selkeä oikeusohje siitä, onko uutta lakia tarkoitus soveltaa siten, että molemmille yhtiöille tuomittaisiin nykyistä kolme kertaa suurempi 90.000 euron yhteisösakko.

Harkitsemisen arvoinen keino selventää yhteisösakon rahamäärän vahvistamista olisi siirtyminen samantapaiseen järjestelmään kuin sakon kokonaisrahamäärää määrättäessä. Laiminlyönnin laatu arvioitaisiin päiväsakkojen lukumäärän avulla ja oikeushenkilön taloudellinen asema arvioitaisiin yksittäisen päiväsakon rahamäärän avulla.

Valtionsyyttäjä Jorma Äijälä

Käyntiosoite	**Postiosoite**	**Puhelin**	**Telekopio**	**Sähköpostiosoite**
Albertinkatu 25 A	PL 333			
00180 Helsinki	00181 Helsinki	029 562 0800	029 562 0888	vksv@oikeus.fi